Uredništvo i uprava nalaze se u Zagrebu, Gundulićeva ul. 22a II. kat lijevo Rukopisi se ne vraćaju.

ŽIDOV

HAJ'HUDI

GLASILO ZA PITANJA ŽIDOVSTVA.

Izlazi dvaput mjesečno.

Pretplata: Godišnje K 10, polugodišnje K 5, četvrtgodišnje K 3.

Pojedini br. 40 fil.

God. I. | 16. prosinac 1917. - ZAGREB - 1. tevet 5678. | Broj 7.

Hanuka.

Čudna li naroda! Još uvijek priča priču o starcu Matatiji, o njegovom sinu Judi i o ostalim Makabejcima, koji su podigli bunu protiv neprijatelja i svoj narod oslobodili od tudjinskog jarma. A tome ima već dvadeset stoljeća. Što smo mi od onda proživjeli i kuda sve nijesmo došli? Od naše zemlje, od domovine Hasmonejaca, ostalo je tek ime: Zemlja bez naroda. pustoš bez ploda. A djeca Izrajilova razasula su se po svem svijetu, da tisuću puta uvijek ponovno i svaki puta gore iskuse progone raznih Antioha. Što je nama danas Juda Makabi, što mi imamo danas od one divne borbe za čistoću židovskog hrama i za spas židovske kulture? Živimo u galutu istim onim životom, što su ga živjeli naši predji prije, nego su ih Hasmonejci probudili na nov život. Klanjamo se kumirima, ispovijedamo laž, nosimo krinku, zatajujemo svoje ime, gubimo stid, gubimo ponos. Sve smo i sve hoćemo da budemo, samo ne Židovi. A mi, što smo takovi, mi svetkujemo Hanuku, slavimo Makabejce, oživljujemo stare uspomene, osvježujemo izbljedile priče, palimo svječice?! . . . .

Prolazi godina za godinom, umire generacija za generacijom, pa uvijek isto. Zapaljuje se prva Hanuka-svječica, pa druga i treća i tako redom, dok osmi dan ne gori u jednom redu svih osam svječica. A kada izgore, nastane mrak, kako je i prije bio, dok ne dodje i opet Hanuka. Zašto palimo uvjek ponovno te svječice, zašto na časove osvijetljujemo mrak, da ugledamo naše trule duše i zgrbljene hrptenjače? Zašto to činimo kada dozvoljavamo, da opet nastupi isti mrak kao prije? Hanuka-svječice nam nijesu ništa, prazan običaj bez sadržaja i smisla, baštinjena navika, koja će valjda ipak jednom prestati . . . Tako kod nas. —

Nu imade milijuna naše braće, koji to posve drugačije osjećaju. Tamo gdje Židovi žive u masama, gdje obitavaju u prenapučenim gradićima i selima, tamo imade Hanuka posve drugo značenje. Kad se spusti zimska večer, najednom se osvijetle prozori u prizemlju jedne kuće, pa u prvom katu kuće, pa u susjednoj kući, pa u trećoj i četvrtoj. Svuda plamsaju svječice, malene, sitne vidljive svječice. Nu te svječice gore na svakom prozoru svake židovske kuće. Cijele su ulice, cijeli gradovi osvijetljeni. Tisuću je malenih svjetiljaka dalo jedno veliko svijetlo. A iz kuća dopire pjevanje; žene se vesele, starci pričaju, a dječica skaču. Ti ljudi ne osvježuju davne uspomene, oni žive u Hanuci, njima je kao da je to tek jučer bilo i kao da su oni sami stajali pod vodstvom Jude Makabeja. Njima je, kao da su oni sami rušili tudje kumire i čekaju da svane novi Juda i da ih povede u novu borbu protiv Antiocha. A kada Juda dodje, [illegible] svi dići da podju za njim, da se bore i žrtvuju za spas i čistoću narodnih svetinja i idejala. Kada k njima dodje Juda Makabejac, ne će to biti šačica od stotinu, petstotina hrabrih junaka, već će biti vojska od milijuna. I ta će vojska ponoviti čudo Jude Makabejca, porušit će poganske oltare, rastjerat će krive proroke i zapalit će na Cijonu novo svjetlo, da se više nikada ne ugasi! . . .

Juda je Makabejac sa malenim dijelom židovskoga naroda, izveo djelo oslodjenja, Pobijedio je brojevno nadmoćnoga neprijatelja i predobio asimiliranu, helenistički raspoloženu — za židovstvo već indiferentnu većinu naroda. Kada bi danas došao Juda, našao bi drugačiji razmjer sila. Na jednoj strani: odnarodjeni, truli i izmoždeni zapadni Židovi; na drugoj strani: vjerni i požrtvovni istočni Židovi. Tamo manjina, tu većina. Tamo slabići, tu jake volje, oštri umovi, čvrste mišice i zdrava srca. Tamo pojedinci bez smisla i osjećaja za zajednicu, tu složan narod, što samo čeka vodju. Kada dodje do novog ustanka židovskih duhova, mi zapadni Židovi ne ćemo odlučiti o sudbini židovskog naroda. Ili ćemo se pridružiti većini židovskoga naroda ili ćemo ostati u duševnom galutu, dok se u njemu ne zagušimo. S nama ili bez nas, a ako mora biti i protiv nas, židovski će narod opet zapaliti na Cijonu veliko svjetlo Hanuke! L. S.

Sveta zemlja.

A. S. Na judejskim brdima i u saronskim nizinama proljeva se krv. Svaki nam dan žica donosi vijesti, u kojima se spominju sveta mjesta iz davne naše prošlosti. „Jerušolajim", ta težnja milijuna pobožnih i oduševljenih srdaca kroz toliko tužnih stoljeća, danas je riječ, koja lebdi na usnama cijelog svijeta!

I tako nas dogadjaji sadašnjosti u Svetoj zemlji nehotice potiču, da razmišljamo o prošlosti i budućnosti ove zemlje u kojoj su naši predji živjeli svojim vlastitim životom . . . Sjećamo se onih davnih vremena, kad su u zemlji Izraelovoj svećenici i proroci sanjarili o najljepšim idejalima, čovječanstva: o ljubavi medju ljudima i miru medju narodima. S bolom u duši mislimo na ono crno doba, kada je

---

Martin Buber: Narodi, države i Cijon.

Autorizovani prijevod od Ignatusa.

Pojmovi i zbilja.

Pismo gosp. tajn. vlad. savjetniku prof. Dru Hermanu Cohenu

(Nastavak).

3.

Ali ako narodnost nije prirodna činjenica, već realnost duha u povijesti i osobnom zadatku, tada dakako može izmedju nje i naroda postojati samo razlika u stupnju — po veličini samostalnog kulturnog stvaranja, po veličini povjesnog života, po veličini jedinstvene volje — a ne po vrsti, kako Vi tvrdite. Ova Vam je tvrdnja samo tako moguća, da Vi, kako pojam narodnosti rastaviste od njegova razvoja u duhovnom, tako obratno pojam naroda rastavljate od njegova korjenja u prirodnom; kako onaj prikazujete pukom prirodnom činjenicom, tako ovaj čisto povjestnom opstojnošću, pošto po Vašem narod biva istom po državi »osnovan« i »utemeljen«.

Egzaktnijem razmatranju, nego li se u ovom pismu može dati, mora se prepustiti razlaganje, da ova Vaša terminologija ne nalazi opravdanja niti u historiji, niti u savremenoj upotrebi jezika, niti u faktičnim prilikama sadašnjosti. Ja sam pripravan, taj dokaz zato nastupiti. Ovdje hoću da se upustim samo u jednu osobito važnu točku sa nekoliko riječi.

Narod i državna zajednica su za Vas naprosto identični pojmovi. Ruski narod u Vašim se očima pokriva sa ruskom državnom zajednicom, turski narod sa turskom državnom zajednicom itd. »Ali ovaj jedan državom definirani narod može mnoge narodnosti u sebi ujediniti« Narodnosti su po tome samo dijelovi naroda (nacije). Kako ali stoji sa onim narodnostima koje znadu ili drže, da su potlačene od vladajućih naroda svojih država? Elem, sva ova narodnosna pitanja riješit će se sada na najjednostavniji način, upravo će nestati, naime po terminološkoj metodi. Takova narodnost evo, što se tuži, — ta ona je dio naroda, na koji se tuži, jer ovaj vladajući narod je identičan sa narodom njene države (ili ne? tada bi dakle postojao jedan ruski narod, državni narod, i jedna ruska — narodnost vladajuća): kako bi mogla biti od njeg potlačena, od organizma, komu ona pripada? Sve patnje narodnosti bile bi samo umišljene patnje, a njihovo ozdravljenje zadatak nauke o ispravnim pojmovima.

Oprostite, poštovani gosp. tajni savjetniče, šaljivi ton u tako ozbiljnoj stvari. Mišljah da Vam tako najbolje mogu predočiti, do kakovih paradoksa dovodi doslijedna primjena Vaše terminologije.

»Samo ako on (cionizam) načelno i beziznimno teži za židovskom državom, imao bi pravo da govori o židovskom narodu, a ne, kao mi, o židovskoj narodnosti«.

Ne uzimate li Vi to pretačno, gosp. tajni savjetniče? Niko drugi nego Vi sami pisaste tek nedavno (1913.) »Samo radi nauke jesmo i ostajemo n a r o d« (Hermann Cohen, Carstvo božje, Sbornik »Socijalna etika u židovstvu« str. 124). A ipak niste Vi načelno i beziznimno težili za židovskom državom.

gordi Rim oborio malenu, ali junačku Judeju i rasturio naše predje širom svijeta. Teška se tuga spušta na nas, kad se sjetimo, kakva je sudbina zadesila poslije toga narod bez zemlje i zemlju bez naroda. Tolika stoljeća udariše sramotni žig propasti na zemlju i narod. U zemlji nastade pustoš na brdima i u nizinama, u narodu pustoš u srcima i dušama. Ali u toj pustoši stare domovine jošte uvijek ostade bujnih oaza, plodnih polja i vrtova. A u srcima mnogih sinova naroda nije nikad ugasnula ljubav za starom domajom, nije nikad usahla velika čežnja za obnovom lijepih dana prošlosti!

Pa u času, kad su mnogi neprijatelji židovstva, njemu već kopali grob, zahvati ova ljubav i ovo čeznuće mnogo tisuća židovskih srdaca i kroz nekoliko godina osvoji neodoljivom snagom milijune članovo staroga lutajućeg naroda. I eto dodje do divnoga prizora: Do povratka Židova u staru postojbinu, u Erec Israel!

Pod marnom rukom židovskih pionira, poče se buditi zemlja iz stoljetnog sna. Velika ljubav, beskrajna požrtvovnost, i ustrajnost pobijedile su prve i najveće zaprijeke, te su na mnogim mjestima, sred pustoši, dočarale život, krasote i obilje davnih vremena prošlosti. I počeše se u Cijonu polagano ispunjavati tisućljetne čežnje židovstva! . . .

U to zahuji cijelim svijetom strahovita oluja svjetskog rata. Ta je oluja iskorijenila mnogo visokih ideja, ali naše cijonske ideje ne će nikada! I premda rat nije poštedio djelo našega preporoda u Svetoj zemlji i premda se tamo još biju krvave bitke, ipak čvrsto vjerujemo, da nam nijedna sila svijeta ne će omesti započeto djelo oslobodjenja židovske narodne duše iz galuta!

To djelo zapelo je samo za čas, ali čim se razidju crne oblačine s obzorja svjetske politike, čim zasja opet svima narodima sunca mira — odmah će se neslućenom snagom nastaviti i s pospješenjem provoditi ostvarenje onog nastojanja, što ga je cijonizam pred cijelim svijetom proglasio historijskom nuždom za židovstvo. A sve dotle, dok još nije osvanuo onaj veliki dan, kada ćemo jedino s oružjem mira opet moći poraditi za napredak kulture — to dragocijeno vrijeme moramo iskoristiti pripravljajući se valjano za budućnost. U prvom redu treba da pomognemo onima našim pionirima u Svetoj zemlji, koji već položiše čvrste temelje zgradi budućnosti; treba da izdašnom pomoći spasimo od bijede i propasti evaknirane koloniste u Palestini. S mnogostručenim marom valja da sabiremo materijalna sredstva, koja će u velikom opsegu biti potrebna u skoroj budućnosti. A što je najglavnije, treba da se organiziramo i da s ljubavi i požrtvovnosti svagdje i uvijek radimo oko poboljšanja sadašnjosti i osnivanja bolje budućnosti židovstva. Pred forumom cijelog svijeta neka se u ovo sudbonosno doba čuje samo jedan glas samoodredjenja židovskog naroda; neka se pojavi jedan probudjeni i uspravni narod, koji zahtijeva za sebe jednu dosta nenapučenu i zapuštenu zemlju: Svetu zemlju svojih otaca!

Heinrich Graetz

k 100. rodjendanu

(21. hešvana 5678. - 6. XI. 1917.)

Tko hoće da veličinu pojave Graetzove, njegovu važnost po židovstvo, njegovu djelatnost potpuno shvati i prosudi, treba da uvaži i milje i duh vremena u kojem je Graetz djelovao.

Početak Graetzova rada pada u vrijeme, koje je obuzeto idejom kozmopolitizma kao plodom ideologije francuske revolucije.

Taj kozmopolitizam znači prekidanje historijskog kontinuiteta i nadomještenje organskog, kauzalnog razvoja sa nacionalizmom. Svijesno se nastoje ukloniti historijom stvorene činjenice, izbrisati historijom sačuvana i učvršćena nacionalna osebujnost.

I kod nežidova zavladale su te ideje općeg čovječanstva, ali su se kod drugih naroda na brzo opet preživjele. Kod Židova naprotiv urodile su nastojanjem, koje ide za potpunim brisanjem židovskog narodnog obilježja, urodile su t. zv. asimilacijom. (Unutarnja neistinitost i nedosljednost kozmopolitizma u tom smislu pokazala se je u ostalom vrlo brzo, jer nije nipošto stvarala kod Židova kozmopolite, nego Francuze, Nijemce, Engleze itd. dakle i opet članove drugih različitih naroda.)

Ovaj pokret asimilacije dovodi za sobom ne samo potpuno zanemarivanje i nerazumijevanje historije, nego dovodi za sobom kao daljnu konzekvenciju nastojanje za potpunim izjednačenjem sa kršćanstvom. Pa dok su ostali narodi ideje ovog nacionalizma bez historijskog temelja naskoro napustili, pa baš naprotiv uvelike slave i uzveličavaju, što više pretjerivaju narodnu prošlost, ostaje u Židova zapadne Europe ovaj pokret asimilacije na snazi, a i danas se još nije preživio.

U času kad se je taj pokret asimilacije najjače razmahao, kad nauka Mosesa Mendelsshona sa svojim reformatorskim majmunisanjem svega, što je nežidovsko i svojim nastojanjem da iz židovstva odstrani sve što je historijsko — nailazi na najveći odziv, stupa na poprište Graetz sa svojom »Poviješću Židova« u kojoj kaže: »Ovdje se imadu priopćiti počeci naroda koji potiče iz prastarog vremena, te ima žilavu ustrajnost, da još uvijek živi; koji pošto je pred više od tri tisuće ljeta stupio na poprište, neće da uzmakne.

Ovaj je narod istodobno i star i mlad; u njegovim crtama ne dadu se poreći znakovi sijede starosti, a ipak su te crte tako svježe i mladjahne, kao da je taj narod tek nedavno nastao.“

Značajno je već i to, da Graetz ponosno naziva svoje djelo »Povjest Židova« dok Jost, tek nekoliko godina prije Graetzovog djela, sramežljivo zove svoje djelo »Povijest Izraelićana«, ne usudjujuć se staviti na svoje djelo kao psovku upotrebljavano ime »Židov«. — Isto je tako značajno za ponos i smjelost Graetzovu, da si je za početak izabrao baš ono poglavlje židovske povijesti, koje je najviše izvrgnuto poruzi i preziru. On počinje sa obradbom talmudskog židovstva.—

Njegova »Povijest Židova« ocijenjena je vrlo različito. Jedni mu hvale spremu i savršeno znanje, intuiciju i dar kombinacije, da iz ono malo vrela, do kojih je mogao doći, sagradi ogromnu zgradu svoje povijesti. Drugi mu predbacuju netočnosti, subjektivno iskrivljivanje činjenica, što više i plagiranje. Istina jest, da djelo ne odgovara strogo znanstvenim zahtjevima. — No ono ostaje zato ipak kako Meisel kaže »standart vork«. Za znanstveno djelo traži se hladan objektivan duh. Znanstveno djelo o povijesti mogao je konačno napisati i

*Josef Meisel; Graetz und das nationale Judentum u »Der Jude« Heft 7. II. Jahr.

Ali cijonizam, da bi to morao učiniti, ako hoće, da mu bude dozvoljena upotreba riječi narod. Zašto bi on to morao?

Činjenica, da je austrijska država u ovom ratu pokazala svoju jednodušnost, te da su narodnosti svoje sporove odložile, da se zajednički bore za sve ih obuhvaćajuću državu protiv drugih država, ova činjenica, velite Vi, pokazala je da se terminologija mora promjeniti: da se državna zajednica i samo ona od sada mora smatrati narodom. Iz navedene činjenice nemogu ovo »moranje« razabrati. Nasuprot dokazuje mi ona samo, da država i državna zajednica — koja je većinom i kulturna zajednica, tako je austrijska unatoč svih nacijonalnih diferencija jedna kulturna zajednica osobite vrsti — vrše veliku moć nad dušama ljudi, uz stanovite prilike veću negoli narod i narodna zajednica.

Ali ima li se zato državna zajednica — ne možda koja stanovita, osobito jedinstvena, nego državna zajednica kao takova, i naposeb ona sama, nazivati narodom? Austrija je bila složna — moraju li se zato austrijski narodi, a medju njima i dijelovi njemačkog naroda, talijanskog naroda, poljskog naroda koji nastavaju austrijske krunovine, proglasiti u djuture narodnostima, a njihova ukupnost narodom? Da ste rekli, da ta definicija slijedi iz Vaše filozofije, ja se sigurno nebih odvažio to poreći, — ali kako bi imala da slijedi iz činjenica, to ne mogu da uvidim. — Pa ako bi se u kojegod doba koja god druga od više naroda ili narodnosti sastavljena država raspala, kao što se je to u historiji već po koji put dogodilo, nebi odatle ništa drugo proizlazilo, nego da moć nad dušama ljudi, o kojoj sam govorio, nije uvijek i svagdje jednaka, te da može biti drugih okolnosti; uz koje je manja, nego li ona narodne zajednice.

Doista, nedoprinosi se bistrenju, već samo pomutnji pojmova, kad se narod i državna zajednica poistovjećuju.

4.

Bistrenje pojmova — ali zar se ovdje radi o pojmovima? Zar se može židovsko narodno pitanje »riješiti« terminologijom? Može li se »naravnost i iskrenost jednog narodnog osjećanja« dokazati kakom definicijom?

Ima u Evropi etničkih skupina, koje misle, da će si steći širi zahtjev na život, ako dokažu, da su one narod, a nikako narodnost: sa jednom definicijom. Ima opet drugih skupina koje misle, da će ovaj zahtjev maknuti sa svijeta, ako vode protudokaz: sa drugom nekom definicijom. Hoćemo li da ovaj način argumentacije unesemo u židovstvo?

Narod ili narodnost svejedno. Židovstvo je nezahvalan primjer za definicije. Ima slojeva u njemačkom židovstvu, kod kojih čuvstvo „narodnost“ jedva još mogu naći; oni nisu možda nadnarodni nego podnarodni (unternational) — leglo bez značajke, bez pamćenja i bes supstancije Ali treba da pročitam samo jedan stih od Bialika ili jedno pismo iz Erez Israela i tad osjećam: tu je narod, ne, tu je više negonarod — tu je puk.

(Nastavit će se).

svaki nežidov. Graetz ne piše ni hladno ni objektivno. Pun žara i oduševljenja predočuje on velika djela svoga naroda, bolju i ogorčenjem sve muke i nepravde, što ih židovski narod kroz vijekove trpi. — Samo židovska duša Graetzova mogla je da se uživi u povijest židovskog naroda da shvati svu njezinu grandioznost, samo Židov mogao je da opet sve to doživi, da sve te dogodjaje i ljude kao da neposredno svojim očima vidi.—

Ali samo uslijed te intuitivne snage Graetzove mogla je Graetzova povijest, da postane onim epohalnim djelom, koje je čitave generacije ispunjavalo nacionalnim duhom, a naročito jevrejska obradba te povijesti postaje upravo ishodištem na novo oživjelog narodnog pokreta u istočno evropejskih Židova.—

Odkale je Graetz crpao tu svoju čarobnu snagu? Iz svog čistog, punokrvnog židovskog osjećanja. Iz svoje jedinstvene, zaokružene osobnosti zasadjene doboko u židovstvu, u kratko iz svog nacionalnog naziranja židovstva.—

Ponosno naglašuje Graetz vazda svoju pripadnost k židovskom narodu, a taj ponos povlači se kao crvena nit kroz čitavo njegovo djelo.

„Koji su izvori kulture", pita on na jednom mjestu, »kojom se kulturom savremeni narodi hvale? Oni nisu stvaratelji njezini, nego sretni nasljednici, koji su sa baštinom staroga vijeka lihvarili, te ju umnožali. — Dva su stvaralačka naroda stvaraoci kulture, koja je digla čovjeka iz prvoga stanja barbarstva i divljaštva helenski i židovski« narod.—

Tako govori Graetz u vrijeme reformista Samsona Holdheima i Abrahama Geigera, i u protimbi sa gotovo čitavim zapadnim židovstvom ne može ga, u njegovom radu i mišljenju smesti.

Tom radu i idejama posvećuje on čitav svoj život.—

Graetz je rodjen u Ksionsu (gradić u poznanjskom blizu poljske granice) od siromašnih ali vrlo pobožnih roditelja i odgojen u strogo tradicionalnom duhu. — Prve škole su mu heder i talmudtora u Zerkovu i Wollsteinu. Nežidovsku naobrazbu stekao si je kao i većina onoga vremena kao i Moses Mendelssohn, kao autodidakt. Poput Mendelssohna našao je i Graetz svoga Lessinga Samson Rafael Hirsch, kasniji vodja frankfurtskih ortodoksa, tada rabin u Oldenburgu bio je Graetzovoj duši mentor na putu k znanju. — Tri i pol godine bio je Graetz učenikom ove i kao čovjeka i kao naučenjaka i kao teologa harmonijski zaokružene ličnosti. Krcat znanja i zrelih nazora ostavlja Graetz Hirschovu kuću, pa ako su mu se i putevi kasnije razilazili, te su se kasnije i na znanstvenom kao i na religioznom polju nalazili u protivnim taborima, ostao je Graetz ipak zahvalan svome učitelju.

Graetz posjećuje iza toga sveučilište u Breslavi da svoje znanje i formalno upotpuni — faktično mu sveučilište nije više moglo puno dati — te promovira 1845. god. u Jeni na doktora filozofije. Slijedećih godina pokušava na razne načine, da si pribavi kakovo mjesto. Svi se ali pokušaji izjaloviše, Najgore je prošao u Gleiwitzu, gdje je htio postati rabin Usred pokusne propovijedi zapeo je. To se je dogodilo čevjeku koji je kao kasniji docenat na židovskom teološkom seminaru u Breslavi odgojio generacije rabina.

Nakon raznih takovih neuspjelih pokušaja dobije Graetz g. 1854. poziv za docenta na teološkom seminaru u Breslavi, kojem se je pozivu i odazvao, te je na tom seminaru djelovao sve do svoje smrti (godine 1891,)

Tek sada su Graetzu, koji se je od svoje rane mladosti morao boriti sa brigom za svakidanji kruh, osigurani materijalni uvjeti života. Zato sada i može Graetz lišen svih briga, da se sasvim posveti svom velikom znanstvenom radu oko izdavanja svoje »Povijesti Židova«, Iste god. kad je nastupio svoje mjesto docenta na seminaru izlazi prvi svezak njegovog djela kao svezak IV. »Povijesti Židova». obuhvatajući talmudsku periodu. God. 1856. izlazi svezak III., a god. 1876. XI, i XII. svezak pod naslovom »Povijest Židova od iskona do najnovijeg doba.

Jedan od najinteresantnijih momenata u Graetzovom životu jest njegov put u Palestinu. — Čežnja njegovog života ispunjava mu se, kad je g, 1872. pošao na taj put. Sva ljubav za židovsku pradomovinu, sve oduševljenje kojim ga taj put ispunjuje očituje se u njegovom kasnijem agitacionom radu za Palestinu i u njegovom »spomenspisu o prilikama židovskih općina u Palestini«. U tom spomenspisu zabilježio je svoje dojmove o prirodnim krasotama zemlje i o prilikama žiteljstva. Svom svojom oštrovidnošću napada on već tada nesocijalno djelovanje Chaluke sa svojim odgajanjem besposlica i prosjaka. U svrhu agitacije za osnutak židovskog sirotišta u Jerusolimu preduzima on brojna putovanja, drži predavanja u različitim gradovima. Jedan je od suosnivača »Društva za odgoj židovske siročadi u Palestini. „On preporuča Mohilevera i nekoličinu pionira palestinske kolonizacije barunu Rotschildu. — Sirotište je u istinu i osnovano i kasnije sa Lämelovom školom sjedinjeno.

Do svoje smrti ostaje Graetz neumoran u radu za židovstvo, jednake energije, jednake duševne svježine i žarkog temperamenta i usprkos visoke starosti. Kad ga je 7. rujna 1891. godine na povratku iz Karlsbada u kući njegovog sina u Münchenu snašla smrt, ostalo je još uvijek mnogo toga tek započeto. Njegova kritika biblije, njegovi komentari Koheleta i psalama i dr. Njegovi povjesno filozofski radovi sadržaju riznicu dragocijenog i ogromnog a do sada neiscrpljenog materijala. — dr. R.G.

(Svršit će se).

Vijesti iz jugoslavenskih zemalja.

Židovski virilista u hrvatskom saboru. Imali smo prilike razgovarati sa predsjednikom židovske bogoštovne općine u Osijeku, g. drom. Hugom Spitzer-om koji se je o gornjem pitanju izjavio ovako:

Nema sumnje da je želja sviju nas, da dobijemo zastupstvo manjine u saboru, koje odgovara demokratskim načelima i to izborom one osobe, koju smatramo najpodesnijom, da će htjeti i moći zdušno zastupati naše interese. Kako pak sada prilike stoje, a, vjerojatno je, da se one u dogledno vrijeme promjeniti neće, moramo tu želju odgoditi na bolja vremena, a za sada se moramo zadovoljiti sa virilnim glasom, u kojem se, ako bude uzakonjen, odrazuje priznanje ravnopravnosti, zajamčene nam zakonom od godine 1874- Budući da je taj znak ravnopravnosti bez dvojbe konfesionalne naravi, jer i velikaši katoličke i pravoslavne crkve kao takovi imaju virilni glas, to držim, da je jedino povremeni rabin prve hrvatsko slavonske izraelitičke bog. općine t. j. zagrebačke pozvani nosioc te časti. Ističem da su i pravoslavne crkvene općine organizirane poput naših. One imadu svjetovno zastupstvo — kongresu predsjedava laik — a ipak uži-

---

Matatija, otac Makabejaca.

M. Scherlag.

»Obeščašćeno je naše svetište — Slobodna Judeja posta ropkinjom!« Kao gromovi tutnjile su ove riječi iznad glava mladih, snažnih slušalaca. Žarkih očiju, u u kojima se krijesio gnjev, stojao je Matatija, ponosno i uspravljeno na suncem obasjanom brežuljku, kao prorok, junak i vodja. Njegova je duga bijela brada drhtala. »Čemu da još živimo?« — Pet njegovih junačkih sinova, što no-stojahu u prvom redu samo se trgnuše i čekahu zapovijed. — „Na život i smrt treba da se borimo! Ne smijemo ostati nadalje besposleni i sanjariti. Svoju zemlju i svoju vjeru moramo braniti do zadnje kapi krvi! I složni moramo biti; složni i srčani! Van iz zakloništa! Udrimo na neprijatelje! Njih je bezbroj, tudjih i naših. Ovi su potonji najgori! . . . Ako ti gnjije jedno udo vlastitog tijela, ukloni ga nožem i žarom!" — Mrmljanje prodje kroz redove — „Braćo, u slozi ste jaki i prkosit ćete svakom neprijatelju. Vidite li sjene na obzorju? Eto, odatle se približava neprijatelj. Ali mi ćemo ovdje čekati. Još nije prekasno!" . . .

Pet se crnokosih glava uzdiže. Iz njihovih su očiju bljeskale munje. Takovi bijahu sinovi Matatije!

Neprijatelj se primače bliže. Dolazio je zasad kao vuk u ovčjem runu! Sirski se nadglednik Apelles sa sjajnom pratnjom zaustavi pred gradom Modin nedaleko brežuljka. U grad posla glasnike s nalogom, da Matatija i gradjani dodju pred njega. Ne potraje dugo i oni stajahu pred njim: Matatija sa svojim sinovima i pristašama; gradski glavar s nekoliko pobožnih muževa, te hrpa strašljivaca, od kojih jedan bijaše odjeven kao Grk. Apelles im proglasi zapovijed kralja, da mu se moraju pokloniti. Bez oklijevanja dade po svojim plaćenicimo podići žrtvenik, na koji njegovi svećenici postaviše kip Zevsov, koji se sjajio kao crvena kovina. Tada poče Apelles govoriti Matatiji, koji bijaše najodličniji. Apelles bijaše uvjeren, da će Matatija svojim primjerom prednjačiti drugima, da će zatajiti svoga staroga Boga i pridonijeti žrtvu svemoćnom Zevsu. Matatija sada ne mogaše dalje šutjeti i reče: „Ja, moji sinovi i braća moja ustrajati ćemo u savezu otaca, pa makar svi ostali narodi poslušali tvoga vladara i otpali od vjere otaca" — Apelles se razgnjevi; žile mu na čelu nabrekoše, ali se ipak svlada i obrati se sada na drugu skupinu Judejaca. Ovi počeše drhtati — kao kukavice, i napokon se trže onaj, što bijaše obučen kao Grk, izadje iz reda i mucajući nešto koracaše klimajući u koljenima prema žrtveniku.

Blijed kao stijena, sav drhćući primi posudu za žrtvovanje iz ruku debeloga svećenika. Apellesu zasja lice zadovoljstvom. On je dobacivao plašljivcu poglede, kojima ga sokoli pa je time i postigao, da je ovaj iz straha ispuzio kao puž iz kućice. Doskora stajaše slobodan pred kovnim kumirom i potajice se nadao, kako će nad-

vaju virilni glas u saboru u ime pravoslavnih, njihovi crkveni dostojanstvenici.

Čudnovato je, kako osječki list „Die Drau« javlja u broju od 11. prosinsa o.g., da se je preostojništvo zagrebačke bogoštovne općine predomislilo, pa da je, nakon što je isprva ustalo protiv svakog virilnog glasa — sada ga reklamiralo za predsjedništvo Saveza bogoštovnih općina Hrv. i Slav. To čudnovatija je stvar radi toga, što je upravo spomenuto predstavništvo sve učinilo, da se taj savez općina ne ostvari. Nakon što je naime u travnju 1909. savez proglašen konstituiranim, nakon što su njegova pravila prihvaćena i izabran već privremeni odbor, a predstojničtvo zagrebačke općine bilo zamoljeno, da pravila podnese vladi na odobrenje — zameo se trag cijelom spisu u arkivu zagrebačke općine. Čini se da se je zagrebačko predstojništvo danas, poslije više nego osam godina, toga nerodjenog saveza sjetilo jedino u povodu toga, što kod njega pohranjena pravila sadržavaju odredbu, da je predsjednikom saveza povremeni predstojnik zagrebačke općine. Sada se dakako neka gospoda ljuto kaju, što su se svojedobno toliko protivili osnutku saveza i što su jednodušne zaključke predstavnika svih bogoštovnih općina Hrv. i Slav. omalovažili.

Sada dakako nemože se o tom savezu više ni govoriti, jer nema dvojbe, da se veći dio općina, koje su god. 1909. pristale uz savez, danas neće više smatrati vezamani na tadanja utanačenja. Dapače i ja sam ću energički zahtjevati reviziju tada prihvaćenih pravila, odbzirom na stečena iskustva. Pa kada nema saveza, nema ni predsjednika mu, i tako bi značilo, podijeliti predsjedniku saveza virilni glas, isto kao što židovstvu taj glas uskratiti — (Jasno je, da su ovdje izraženi samo osobni nazori g. dra Spitzera, s kojima se uredničtvo mjestimice ne poistovjetuje. Op. ur.)

Izbori u zagrebačkoj izraelitičkoj bogoštovnoj općini. Od 10. do 12. prosinca o. g, obavljeni su izbori za predstojništvo i općinsko vijeće. Sudjelovanje izbornika bilo je — naročito u IV. izborništvu — vrlo slabo, valjda radi lošega vremena i jer je u glavnom cirkulirala samo jedna tzv. kompromisna listina. — Kompromis sklopljen izmedju izaslanika raznih struja što postoje kod članova Zagr. izr. bog. opć. usvojio je za naredno predstojništvo slijedeći program:

1. Reforma izbornog reda bog. općine, koji će odgovarati današnjem duhu vremena.

2. Poboljšanje zagrebačke izr. konfesionalne škole.

3. Reforma rasporezivanja bogoštovno-općinskih. prinosa.

4. Nastaviti rad, da dodje do osnutka saveza izr. bog. općina u Hrvatskoj i Slavoniji.

5. Poraditi oko što skorije promjene interkonfesionalnog zakona da se iz njega uklone sve po židovstvo uvredljive ustanove.

Izabrani su: U predstojništvo Alexander Šandor A., Bachrach Edmund, Bernstein Rudolf, Deutsch Vilim pl. Kronfeld Leo Ornstein Samojlo, Priester Eduard, Schwarz Hinko ml., Schreiner Armin, Siebenschein Rob. dr., Stern Otto, Weiss Milan pl., Farkaš Vatroslav, Frank Gejza dr., Grünfeld Teodor, Neumann Bertold, Plachte Leo dr., Reiss Jacques, Rosenfeld Adolf Schick Lav. dr., Schön Ivan, Segen David dr., Wasserthal Lavoslav, Weiser Bogoljub, Breyer Mirko, Deutsch Julio ml. Fischer Edm. dr., Freund Matija, Hirschl Ivo dr., Kaldor Artur dr., Kon Hugo dr., Schwarz Milan dr., Singer Lavoslav ravn., Spitzer David., Stern Lav., Weiss Vatr., stariji. Zamjenici: Löwy Hinko dr., Sonnenberg Samojlo, Bauer Makso, Deutsch Slavoljub, Hirschler Makso, Horn Marko dr. — U općinsko vijeće: Aleksander S. D., Bernstein Izidor., Benedik Salamon., Deutsch Albert pl., Deutsch Jul. gr. sav., Deutsch Josip B., Ehrlich Adolf, Hafner Makso, Hertman Albert st., Mayer Makso, Stern Julio, Wohlmuth Makso, Bauer Gustav Deutsch Ignjat Herzer Hinko Hönigsberg Eduard, Neumann Bernhard, Nytrai Makso, Pollak Bela Rosenbaum Dragutin, Schulmann Lavoslav, Spitzer Vilim, Weiser Ignjat, Zviezdić Gjuro dr., Ebenspanger Lavoslav.. Ehrenfreund Gustav, Eisenstädter Alb., Fuchs Marko inž. Glaser Dragutin, Heimbach, Lavoslav Kohn Josip, Kastl Ignjat, Krausz Josip, Langraf Jakob, Singer Lav. dr., Schulhof Žiga. Zamjenici: Moster Edmund, Ullmann Drag. Bornstein Milan, Drucker Robert, Blau Žiga., Szarvassi Hinko.

Dječja Hanuka proslava u Zagrebu. 24. kisteva 5678 (8. prosinca o. g.) priredio je — u tu svrhu osnovani — odbor židovskih djevojaka u obim dvoranama kr. hrv. konzervatorija u Zagrebu uspjelu Hanuka proslavu. — Posjet. proslave bio je tako velik, da pravom smijemo posumjati, da li je ikad prije u dvoranama hrv. konzervatorija u isti mah bilo sakupljeno toliko općinstva, kao prigodom te proslave. Potražba za ulaznicama bila je tako velika, da je pred ulazom nastala prava gungula, a redatelji nijesu više bili kadri kontrolirati tko imade ulaznicu, a tko ne, Znatiželjno općinstvo je hrlilo u — i onako — pune dvorane bez ulaznica. Dakako, da su na taj način, najgorje prošli oni, koji su ulaznice već nekoliko dana prije kupili, jer su ostali bez mjesta.

U dvoranama bilo je sigurno oko 1200 osoba, a da svega, — zajedno sa djačkim — nije bilo prodano više od 650 ulaznica!

Bilo je tu sto neprilika, koje se imadu pripisati izvanredno velikom interesu, koji priredjivače može samo veseliti.

Program proslave bio je vrlo ukusno sastavljen, pa je šteta, što se pojedine točke nijesu mogle izvesti onom preciznošću, kojom su bile pripravljene.

Točno u 6 sati, kratkim, toplim i iskrenim pozdravom djeci, — otvori gospodjica Mirjam Weiller, pročelnica priredjivačkog odbora, proslavu. — Zatim je prikazivana prigodna aktovka A. B. C., koju je uvježbala članica kr, zem. kazališta gospodjica Haimann. Suvišno bi bilo isticati, kolika je ljubav, požrtvovnost i strpljivost potrebna, uvježbati aktovku u kojoj je najstarijem prikazivaču 14, a najmladjem 5 godina. Pa kada se onda za svu tu djecu mora reći da je jedno bilo umiljatije od drugoga, da su u svojim ulogama upravo uživala, tada se mora marnoj redateljici, gdjici Haimann na uspjehu čestitati.

Pravom umjetničkom atrakcijom, može se nazvati solo ples iz kraljice Sabe — — gdjice Alme Hirschl. Gdjica Hirschl pobrati će na tome polju mnogo lovorika, a mi njoj i njenoj učiteljici gdjici Josefini Weiss, koja je s mlatom umjetnicom ples uvježbala, na polučenom uspjehu čestitamo.

Zatim je gdjica Frieda Hahn, pjevala Rubinstein: »Asra« i Milan Sachs: „Pri Tebi". — Šteta što je baš kod te točke bio toliki žamor, — koji je bez sumnje na pjevačicu djelovao — da se pjevanje nije onako čulo, da bi ga mogli pravedno ocijeniti.

Nakon uspjele prigodne deklamacije gosp. Wegnera, prikazivana je nadasve lijepa hanuka epizoda: »Tri želje«, koju je prevela gdjica Mirjam Weiller. — Možemo reći, da je to za samu svrhu bila najljepša točka rasporeda. — Taj kratki prikaz dao je zapravo pečat cijeloj svečanosti. — Mnogi mališ, a budimo iskreni i mnogi odrasli mogao je tu naučiti, koliko duboko značenje imade hanuka i palenje svječica, kako je ono kadro u istinu u židovski dom donijeti sreću, veselje i zadovoljstvo. — Sudjelujuće gospodjice natjecale su se upravo koja će bolje izvesti svoju ulogu, pa je na taj način polučen nadasve lijepi uspjeh za koji pripada u prvom redu hvala redateljici gospodjici Haimann.—

Sve u svemu proslava je više nego uspjela, tek šteta što nije svima uslijed već istaknutih neprilika bilo moguće sve izradbe vidjeti i posvetiti im onu pažnju, koju su bez razlike sve točke rasporeda zaslužile.

Dobro bi bilo kada bi se priredjivački odbor odlučio na reprizu te proslave, sa brojevima označenim sjedalima. — Po-

---

visiti svoju braću, koju bijaše izdao. Sada ih se nije više bojao, jer će ga Apelles zaštićivati . . . U licu izdajice kao da se pojavio ledeni izražaj izrugavanja i zadovoljštine.

Zar nije tim drzovitim držanjem izvrgao ruglu i sramoti vjeru svojih otaca? Zar nije dao loš primjer, koji bijaše kadar i druge upropastiti? Zar nije on, na tijelu Judejaca ono udo, štono je počelo gnjiti?

Matatija zadrhta na čitavom tijelu. U mozgu mu lupahu divlje misli. Očajno gledaše u nebo. Dušu mu ispunjavahu skrušene molitve i neko očekivanje . . . Zar se neće pojaviti kakovo znamenje? U taj čas se grdna crna oblačina valjala od zapada k istoku: nosila je oluju . . . Apelles smiješio se slavodohitno. Njegovi debeli i siti svećenici pjevahu bahato o slavi i pobjedi Zevsa. Plaćenici probadahu Judejce otrovnim i prezirnim pogledima. A otpadnik stajaše čvrsto pred žrtvenikom i govoraše za svećenicima njemu posve tudje riječi molitve. Vidio je pred sobom život sjaja i obilja, daleko od svoje fanatične braće, medju prijaznim strancima, koji će mu biti prijateljima, dok će istodobno braća njegova, koja ostadoše vjerni sebi i svom savezu, propasti u ropstvu i nevolji ili poginuti u borbi i bijedi. Već se činjaše kao da bi ovaj izdajnik, svojim smiješkom pouzdanja i sigurnim držanjem, mogao sve ono uništiti, što je Matatija probudio i izazvao u srcima.

Sjena one oblačine pade na puk, kojega nešto prodrma kao grom. Tada se rasplamti srce Matatijino. U velikoj boli srce mu se zgrči i potjera mu talas žarke kipuće krvi u lice i u oči. Noga se trže, ruka uzdigne. On ne bijaše više starac . . . Jedan skok — jedan udarac — jedan krik i izdajica pade mrtav do nogu nijemoga Zevsa . . .

To bijaše lozinka za opći ustanak!

---

slije predstave, razvila se je vrlo animirana zabava i ples.—

U nedjelju 25. kisleva (9 posinca priredio je isti odbor pod pokroviteljstvom gospodje Bran i Barmaper Hanuku — južinu za siromašnu djecu, koja su tom prilikom bila bogato počašćena i nadarena.

Vijesti iz Osijeka. (Koncerat u hrv. kazalištu). Dne 26. studenog o. g. priredila je „Židovska čitaonica" u zajednici sa „Osječkom židovskom omladinom" koncerat u hrv. narodnom kazalištu. Kao svake godine, moralni je uspjeh i ove godine bio velik. Priredioci trsili su se i ovaj puta, da općinstvu pruže ozbiljan umjetnički užitak, a kako iz kritike i recenzije ovdješnjih listova proizlazi, uspjelo im je to, ma i ne u onoj mjeri, kojoj su se nadali. Nesusretljivosti glazbenih društava u centrumima židovskog svijeta možemo zahvaliti, da u rasporedu nismo imali niti jedne točke specifično židovske narodne glazbe.

Dužnost mi nalaže, da se i putem ovih naših jedinih novina zahvalimo svima onima, koji su omogućili priredbu ovog koncerta i pridonijeli uspjehu njegovom U prvom redu ide priznanje i hvala kapelniku hrv. nar. kazališta, gosp. Mirku Poliću. Gosp. je Polic preuzeo umjetnički aranžma koncerta, te samo njegovoj požrtvovnosti možemo zahvaliti, da se koncert uopće mogao obdržati. Zahvaljujemo se zatim sudjelovačima, koji su svoju umjetnost stavili u korist naše stvari: gdjicama Greti Kraus i Giti Halas, gospodi kapelnicima Lavu Fritzu i Dragutinu Trišleru te čitavom kazališnom orkerstru. Posebna hvala ide kazališnom odboru, koji nam je najpripravnije besplatno ustupio kazališnu dvoranu i konačno preplatnicima.

Materijalni uspjeh iznosi blizu K 600.-, koji je opredijeljen dijelom Žid. nar. fondu, dijelom za evakuirce u Palestini, a dijelom za hrvatske škole.

(Osnutak „Židovske čitaonice".) Utemeljiteljna skupština sastala se dne 5. studenoga o. g. u zgradi bogoštovne općine, te je ustanovila pravila i izabrala slijedeći odbor: Predsjednik, J. W. Schulhof, podpredsjednik dr. Hugo Spitzer, tajnik: Mirko Kraus, blagajnik Lavoslav Singer; knjižničar: Ervin Kraus. — Djelovanje Citaonice započeti će, čim se bude rijesilo pitanje prostorija. Ali se uprava društva vec sada obraca na sve prijatelje židovske kulture, neka bi društvu pripomogli: prvo pristupom kao podupirajući članovi i drugo darivanjem prikladnih knjiga. — M. K.

Koprivnica. Akcija za osnutak fonda za upravne svrhe ovdašnje židovske bogoštovne općine provadja se uspješno. Rezultat bit će vrlo lijep. Javit ćemo, čim se akcija dovrši. Čudimo se, da ne čujemo iz drugih mjesta ništa o sličnom nastojanju Zar je drugdje zbilja sve u najboljem redu?

Brod n/S. Na predlog predsjednika g. Jakoba Kohna zaključeno je, da se namještenicima općine dade 100% ratni doplatak na beriva. Tko poznaje plaćevne prilike namještenika većine žid. bog. općina razumjet će, kako je opravdano podjeljenje ratnog doplatka namještenicima. Mislimo, da bi se uz nešto dobre volje u svakoj bogoštovnoj općini uvijek sakupilo dovoljno novaca, da se namještenici pristojno plate i da im se dadu beriva, od kojih će moći živjeti. Neka se namještenicima bogoštovnih općina dade pristojna plata pa će se od njih moći s pravom i uspjehom moći tražiti, da savjesno vrše svoje dužnosti. Materijalno obezbijedjeni namještenici Žid. bog. općina jamačno bi kud i kamo bolje poslužili interesima naših općina i našega židovstva nego dosele.

Rad židovskih gospodja i djevojaka u Sarajevu. (Izvorni dopis). Židovske su gospodje i djevojke opeta počele za židovsku ideju raditi, te su održale svoj prvi sastanak, dne 10. XI. Isti je bio vrlo lijepo posjećen, bilo ih je preko 80 gospodja i djevojaka.

Izvanredne prilike nastale uslijed ovoga groznoga rata priječile su nam do sada rad. Na žalost to je vrijeme predugo bilo, jer tri izgubljene godine rada znače za nas mnogo. — Čim smo dobile dozvolu policije prihvatile smo se objeručke rada.—

Na tom prvom sastanku predložena je osnova rada za buduću godinu da stvorimo židovsku djevojku svijesnu svoga naroda, koja se neće njega stiditi, već ponosno o njemu govoriti.

Židovsku majku, koja će svoju djecu židovski odgajati, židovskim je duhom podjarivati.—

U tu svrhu ćemo je na sastancima upoznati sa židovskom historijom, slavnim našim biblijskim ženama; upoznati sa židovskom literaturom, posvećujući osobitu pažnju novijim židovskim piscima, čitajući njihova djela i raspravljajući o njima. — Zatim ćemo zasijecati u aktuelna židovska pitanja, baviti se sa važnim židovskim institucijama, koje su se osnovale da se umanje jad i nevolje Židova na Istoku.—

Posebnu pažnju posvetiti ćemo židovskoj majci i odgoju naše židovske djece, jer mi hoćemo duševno zdravu mladu židovsku generaciju.—

Velik je cilj kojega si stavljamo, ali se nadamo. da će svaka Židovka poći na rad i doprinjeti svoj dio. Stavljajući čvrstu nadu u naše Židovke, nadamo se uspjehu i postignuću cilja.—

Sumišljenice su s oduševljenjem ovu osnovu primile, te su izrazile svoje veselje. da se je radom opet započelo, obećajući, da će svaka raditi oko postignuća naših ciljeva. — Nadajmo se Božjoj pomoći!

O židovskom radu i vjeronaučnoj obuci u Sarajevu. Čitajuć dopis iz Sarajeva od 10. o. mj. primjetila sam, da se koješta u njemu ne temelji na činjenicama.

Istina je, da je židovstvo građa Sarajeva zapalo u neko mrtvilo, ali neka se ne zaboravi, da je Sarajevo jošte nedavno bilo uži ratni krug, te je makar kakovo društveno djelovanje bilo sasvim isključeno. — Židovskih mladića (Židovsko nacijonalno društvo), koji su se za židovske stvari zanimali, gotovo danas u Sarajevu neima, jer su svi u vojsci, a čim je evo prilika, Židovke stupaju na njihovo mjesto, ne zaboravljaju svojih zadaća, te počinlju radom.—

Za narodni fond su židovske djevojke prilične svote skupile. Skupile su jednom za »Land pende« K 2145.— drugi puta za židovske evakuirce K 300.— Osim ovoga skupljalo se i za druge svrhe, te je tu manjih i većih prinosa.—

Treba uzeti statistiku židovsko nacionalnog fonda: Po istoj se vidi, da je u prvoj polovici godine 1917. u Sarajevu unišlo za narodni fond K 16.497.—

Što se pak šekela tiče, raspačano je devedeset komada u godini 1916. te godine 1917. osamdesetšest komada. Istina je broj nije velik. Ali baš nije ni vele malen, kako dotični u svom dopisu primjećuje.—

Najveća je nepravda učinjena, gdje se govori o vjeronaučnoj obuci. Izgleda, da dotični nije zavirio u školu otkad ju je ostavio, jer inače nebi mogao tako govoriti.

Da se vjeronaučna nauka u nas reformira, davno se je pobrinula židovska općina. Nije ju trebao dotični sjetititi. — Židovska je općina u tu svrhu postavila inšpektorat za vjeronauku, koji je svoju zadaću temeljito shvatio i oko reforme mnogo poradio. — Reforme su uvedene još pred dvije godine u školama, pa da se polako, ali sigurno provadjaju, razumjeće svaki. Jer sada kad su reforme uvedene, treba lagano stupati cilju.—

Kako se njegda učilo vjeronauku u školama, a kako se danas uči, razlika je golema. — Dok je dijete prije molitve na pamet učilo danas uči već u pripravnom tečaju, dakle još prije, nego što podje u školu, hebrejski jezik, te kad počne molitvama, već ih i razumijeva. Dok prije nije nikako, ili samo malo čulo o svojoj povijesti, danas čuje o njoj skoro svakog vjeron. sata.

A kolika je razlika u vjeronaučnoj nauci djevojčice! Prije su učile samo »Ladino«, molitve na pamet. Danas je i kod njih uveden hebrejski, te ga već marljivo uče

Koliki je to skok, znade, dobro onaj, koji poznaje naše prilike. Koliko se je moralo poteškoća svladati, da se sve to postignulo! — Kako li je divna uredba, školsko pohadjanje hrama za dječake kao i za djevojčice! Šta se je tu sve moralo svladati, dok se je i starije „hahame" predobilo za tu ideju i dozvolilo djevojčicama pohadjanje hrama. Od kolike je to koristi za našu mladež! Tko je jedanput prisustvovao ovakovoj službi božjoj, nije ostao ravnodušan. Nehotice su se u njega pojavili davno već usnuti vjerski osjećaji. — A kako to tek djeluje na nježnu dječiju ćud, u v akog se djeteta javljaju duboki osjećaji pobožnosti, njihova lica odrazuju iste.

Zar tu nisu već veliki koraci unaprijed? Sve je to zasluga našega inspektorata sefardske općine, u koji polažemo sve svoje nade — a i ne ćemo se u njem prevariti. — Bat ami.

Darovi: Gosp. Alfred Bornstein iz Zagreba položio je u našoj administraciji prigodom obljetnice smrti svoga oca Isaka Bornsteina K 100.— Od toga pripada židovskom narodnom fondu K 50.— židovskom gospojinskom društvu K 10.— žid. bog. općini za židovsku siročad K 20.—, i trg društvu »Merkur« K 20.-- Pomenute inštitucije neka izvole novac podići u našoj upravi.

Šekel 5677. Od 1. IX. do 15. XII. unišlo je kod Lava Sterna: Ruma (' k. Hršković) K 14.— Kutina (Izr. bog. općina) K 20.— Tuzla (L. Zaloscer) K 60.— Gračanica (Ig. Rosner) K 68,80 Bos Brod (Sane Stern i Nissim Merkadić) K 24.--. Livno (Ing. Oskar Gröp) K 4.— Zagreb K 20.— Osijek (E. Goldstein) K 38.—

Ukupno unišlo na šekelu 5677 od 1. I. do 15. XII. 1917. K 847·20 za 760 članova. U isto je vrijemo unišlo za cijonistički centralni ured K 2217·40 i za Mišmar K 483.—

Vijesti iz drugih zemalja.

Židovsko pitatnje pred carevinskim vijećem. U raspravi o poljačkom pitanju govorio je 5. listopada u ime Židova zastupnik dr. Straucher i istakao da velike simpatije cijelog židovstva prate preporod i oslobodjenje Poljske. Nadalje je

postavio zahtjev, da bi kulturni i u povijesti znameniti poljački narod svojim židovskim sugradjanima, koji su mu vjerni i odani, dao sva gradjanska prava, jer je priznanje židovske narodnosti u Poljskoj od velike potrebe za unutarnji mir, socijalni i ekonomski razvoj nove države. U daljnjem toku svoga govora ističe dr. Straucher povoljne prilike u Bukovini, gdje je priznata židovska narodnost i gdje sve narodnosti žive zadovoljno i skladno. Sasma je drugačije u Galiciji. Tamo su Židovi i Ukrajinci prepušteni na milost i nemilost Poljacima, koji su Židove potisli na rub propasti. I sami nežidovski promatrači priznaju, da je ekonomska bijeda galičkih Židova nečuvena. Prilike medju židovskim proletarijatom u Galiciji tako su mizerne, da je već i zemaljska oblast morala sazvati anketu o tom pitanju. Medjutim rezultat ove ankete jednak je ništici. — Na svršetku svog govora reče Straucher još ovo: »Mi Židovi tražimo samo ono, što nam zajamčuje ustav i dopuštaju zakoni. Dajte i Židovima da žive prema svojim osebinama, dajte im narodno dostojanstvo, njihovu slobodu i ravnopravnost, ali u pravom smislu, kako se ovdje proglašuje sa svih strana. U ovoj kući je svaki govornik pun dobrohotnosti, pravde, slobode i bratstva za svoj narod i za druge narode, ali za potlačeni židovski narod ne diže se nijedan glas, a akose ipak to dogodi, tada, moja gospodo, dobacujete podrugljive primjetbe. Medjutim. Židovi su stari kulturni narod i zahtjevaju sada i u buduće priznanje svoje narodnosti i pravnu jednakost kao narod i kao pojedinci . . . Apelujem, moja gospodo, na na Vaš smisao za pravednost apelujem na Vas, kao na zastupnike Vaših naroda i očekujem da ćete Vi, koji nacijonalno osjećate za svoj narod, razumjeti, kako i drugi može nacijonalno osjećati za svoj narod, za svoje potlačeno židovstvo«. (Odobravanje). —

Cijonisti i austrijski ministar predsjednik. Dne 7. o. mj. primio je ministar predsjednik dr. Seidler zastupnika d.a. Strauchera, predsjednika središnjeg odbora galičkih cijonista Adolfa Standa i pročeleika židovskog narodnog društva inžinira Roberta Strickera. Ovi objasniše u duljim izvodima želje nacijonalno mislećih austrijskih Židova te napose staviše zahtjev na vladu, da se osigura pri novom uredjivanju austrijskih prilika dolični utjecaj nacijonalno organiziranom židovstvu. Ministar predsjednik je izjavio, da vladanje židovstva Austrije prema ratu jde najpotpunija, neograničena podpora, te da će u najkraćem vremenu dati prilike zastupnicima nacijonalno organiziranog židovstva, da svoje zahtjeve, kojima priklanja najveće zanimanje, vladi u odgovarajućem obliku podnesu i obrazlože.

Dojam izjave engleske vlade. Izjava engleske vlade za cijonizam izazvala je medju Židovima svih zemalja oduševljenje i zadovoljstvo. I cijela nežidovska štampa, i ona centralnih vlasti, donijela je o toj izjavi komentare, koji su od veće česti pisani prijateljskim razpoloženjem prema cijonizmu. Iz pisanja židovske štampe pak dade se razabrati, da smatra izjavu engleske vlade velikim historijskim dogadjajem, ali da je za ostvarenje cijonističkog programa potreban takodjer i pristanak i pripomoć svih ostalih država civilizovanog svijeta. Za mišljenje Židova središnjih vlasti značajni su ovi reci, kojim berlinski „Jüdische Rundschau" završuje jedan svoj uvodnik: . . . »Cijonistička organizacija tjera u ovo teško doba politiku, koja imade uvijek isti cilj i koja je posve jasna i otvorena. Ona je nastojala, da uvjeri o vrijednosti cijonističkih nastojanja sve velevlasti, a u prvom redu i Tursku. Vlada Engleske i njezinih saveznika istupaju za cijonizam. I za središnje vlasti došao je čas za otvorene riječi i za djela. Židovi Njemačke i njezinih saveznika trebali bi da shvate, što im nalaže ovaj čas, i morali bi nastojati, da njihove vlade što prije predju na otvorene riječi i na djela«.

Položaj židovskih kolonija u južnoj Palestini. Kopenhaški ured cijonističke organizacije javlja slijedeće: Turska vojska ostavila je prigodom uzmaka nesmetane stanovnike, a zgrade neoštećene te položaj židovskih kolonija ne zabrinjuje. Oduzete su samo zalihe i životinje za rad Nema gladi.

ŽIDOVSKI NARODNI FOND.

ISKAZ

za jugoslavenske zemlje austro-ugarske monarhije. Adresa za listove Ž. N. F. Zagreb, Petrinjska ulica 22. Za novce: »Banka za trgovinu, obrt i industriju«, za tekući račun Ž. N. F.

Unišlo od 25. XI. 1917. do 11. XII. 1917.:

Hrvatska, Slavonija i Dalmacija.

Opci darovi.

Zagreb: Josip Koen za izgubljenu okladu K 2.—, Simon Spitzer mjesto čestitke Vatroslavu Ledereru K 10.—. Uk. K 12.—.

Brod n. S. Po N. Maleru darovali: Julka Weisz K 1.—, Mavro Wertheim K 2.—. Ketica Weisz (Vinkovci) K 1.—, Ida, Kopf K 1.20, N. N. K 0.30. Ukupno krune 5.50.

Daruvar. Dr. Ljudevit Schein kod tore na Jomkipur K 10.—. Ukupno K 10.—.

Babina greda. Leopold Engel K 3.— Ukupno K 3.—.

Samooporezovanje.

Zagreb. Prof. Alex. Szemnitz K 6.—, B'noth Zion K 37.50. Ukupno K 43.50.

Škrabice.

Vukovar. Po nadporučniku Dr. Edmundu Gutmannu: David Gutmann K 2.10, Katica Baum K —.60, Šandor Steiner K 5.64, Moritz Mesner K 6.80, Leopold Gissinger K —.94, Leopold Mirth K 3.24, Emerich Steiner K 6.30, Heinrich Goldstein K 5.76, David Gutmann K 22.—. Ukupno K 53.38.

Maslinova drva.

Sisak. Sakupio Dragutin Ascher. Darovali su: Ignatz Ascher K 7.—, Žiga Reich K 7.—, Vilko Beck K 7.—, Johan Apsay K 7.—, Ignatz Steiner K 7.— Sabrala Nada Ascher, darovao Albelrt Ascher K 7.—. Ukupno K 42.—.

Zlatna knjiga.

Zagreb. Na ime novootvorenog računa Mirjam Weiller, darovali: dr. E. F. i prof. A. S. K 4.— i Simon Spitzer K 10.—. Ukupno K 14.—.

Pomoć Palestini.

Zagreb. Hanuka svečanost po B'noth Zionu K 1000.—. Ukupno K 1000.—.

Roba.

Zagreb. Slavko Brüll na račun K 21.—. Ured K 3.20. Ukupno K 24.20.

Osijek. Ernest Goldstein na račun K 22.20. Ukupno K 22.20.

Dječji sabirni arci.

Zagreb. Štefica Brüll K 20.60, Blankica Fleischchacker K 13.30. Ukupno K 33.90.

Sisak. Po Fini Heumer: Leo Fischer K K 7.—, Šandor Schwarz K 13.80, Josip Schwarz K 36.70, Josip Rosenfeld K 39.14, Branka Kupfermann K 16.20, Slavica Frisch K 84.—, Ivo Kobsa K 35.44, Vlado Weisz K 58.—, Fredi Silberstein K 20.—, Dragutin Ascher K 61.—, Nada Ascher K 20.—, Vera Kobsa K 13.66. Zlatka Steiner K 16.11, Tessi Jünker K 52.10, Josef Silberstein K 81.84, Hinko Heumer K 23.66, Vilma Steiner K 8.71. Ukupno K 587.39.

Bosna i Hercegovina.

Opći darovi.

Sarajevo. Prigodom oklade sa Mihaelom Lewi, darovao por. Moritz Papo K 10.— Nachmann Papo K 2.—. Ukupno K 12.—.

Bos. Šamac. Vilma Pijade K 3 —. Ukupno K 3.—.

Samooporezovanje.

Mostar. Dr Max Laufer K 1.—. Ukupno kruna 1.—.

Sarajevo. Kabiljo Rafael K 1.—, Salamon Zeichner K 16.—. Ukupno K 17.—

Škrabice.

Sarajevo. Inspektor Sabetaj, I. Djain K 30.—. Ukupno K 30.—.

Tuzla. Luisa Zaloscer K 34.—. Ukupno kruna 34.—.

Maslinova drva.

Banjaluka. Todoro Levi darovao je jedno maslinovo drvo u Gaju Gideona Seidemanna K 10.—, Juda Montilja darovao je dva drveta u Herzlovom gaju na ime Isak Izrael i por. Izak Poljokan K 20.—. Ukupno K 30.—.

Prijedor. David Finci, darovao za jedno drvo K 10.—, S. Gerö jedno drvo i jedno drvo stolno društvo K 20.— sve u gaju Gideona Seidemanna.

Tuzla. Sara Halberstein darovala na ime Toni Zaloszer K 10.—, Josef L. Pesach sakupio na sabirni arak 17 maslinovih drva na imena Josef Pesach, Anći Pesach i Biserka Hajon K 170.—. Ukupno K 180.

Darivanje zemlje.

Tuzla Na ime Zadik i Anći Levi dva dunama K 100.—. Ukupno K 100.—.

Pomoć Palestini.

Sarajevo. Josef Levi K 2.—, sabrao inspektor Sabetay I. Djain K 24.—. Ukupno K 26.—.

Bihać. Rafael Atias K 8.—. Ukupno K 8.—.

Sabirni arci.

Sarajevo. Na sabirni arak Mosesa Almuzlina K 103.—

Zaposjednute zemlje.

Roba.

Stari Bar. Johanan Thau na račun K 30.—. Ukupno K 30.—.

Bojište.

Maslinova drva.

Darovao San. por. Arnold Sternberg b. h. Feldbaon za »Gaj palih junaka, Bargiore« deset maslinovih drva i to po jedno na imena: Ing. Isak Montilja, tehn. Isak Eskenazi, teln. Erich Rehberg tehn. Leon Poljokan, tehn. Josip Klein, tehn. Isak Izrael, Dr. med. Tajtacak, po dva drveta na ime »Junaka Esperance« i »Junaka Judeje« K 100.—. Nadliječnik dr. David Eisenstädter u »Gaju junaka Bargiore« K 30.— Ukupno K 130.—.

Unišlo je dakle iz Hrvatske

Slavonije i Dalmacije . . .	K	1851.07
iz Bosne i Hercegovine . .	„	574.—
zaposjednutih zemalja . . .	„	30.—
a sa bojišta	„	130.—
Ukupno	K	2585.07

Banka za trgovinu, obrt i industriju

dioničarsko društvo

Jelačićev trg 4. - ZAGREB - Jelačićev trg 4.

Dionička glavnica K 3,000.000·— Pričuve K 700.000·—

PRIMA

štedne uloške na knjižice i u tekućem računu do daljnjega sa

4% čistih

KUPUJE I PRODAJE

vrijednosne papire, srećke svake vrsti devize, strani zlatni i srebrni novac.

PROVADJA BURZOVNE NALOGE.

FINANSIRA

industrijalna i trg. poduzeća.

ESKONTIRA

mjenice, doznačnice, čekove, odreske i žrijebane vrijednosne papire, **daje predujmove** na vrijednosne papire, kao dionice, rente, srećke i t. d. nadalje na otvorene knjižne tražbine uz povoljne uvjete,

Prodaje promese za sva vučenja, izdaje kreditna pisma i čekove na sva tu- i inozemna mjesta, osigurava srećke proti gubitku na tečaju.

Tekstilne otpatke

(krpe sviju vrsti)

kupuje i plaća najbolje cijene

Adolf Krausz starij

(od povjerenstva za tekstilne otpatke ovlašten veletržac krpami).

Osijek g. g. Županijska 59.

ALEM

je Orijentalni prašak za zube, njegova je sastavina takova, da čini ono što je zubima podesno. Daje svježi dah iz ustiju zapriječuje krvarenje zubiju štiti zube od boli. Zaprečuje da zubi postanu šuplji. Čini zube bijele i zdrave. Od velike je desinfekcione snage, te vas štiti od bolesti. A što je najvažnije, neugodan dah iz ustiju odinah odstranjuje i tako omogući svakom da ima lijepe bijele i zdrave zube te miomiris u ustima.

Cijena originalne kutije K 1·50.

Glavno skladište

Nobilior Drogeria Zagreb

Ilica 34.

S.T.U.

I. hrvatska stolarska i tapetarska udruga

Zagreb

Marije Valerije ul. br. 10

preporuča

svoje bogato skladište pokućtva

PAZI I DOBRO ČITAJ ! ! !

Tko želi sačuvati svoje zdravlje neka puši samo cigaretni papir

„GOLUB"

jer je „Golub" najbolji papir sadašnjosti i jedini domaći proizvod.

Proizvod je „Prve hrv. tvornice cigaretnog papira" Zagreb, koja tvornica zaposluje redovito 200 domaćih radnika.

Dobije se u svakoj trafici.

TVORNICA ŠTAMPILJA

ŠANDOR SCHNELLER

REZBAR — GRAVEUR

ZAGREB

MARIJE VALERIJE ULICA BROJ 6.

PREVOZE ROBE I POKUĆSTVA U GRADU I IZVAN GRADA PREUZIMA

JOSIP MÜNZER

Jurišićeva ulica broj 20.

TELEFON 4—28. 21-95.

OBAVLJA SVAKI PREVOZ POKUĆSTVA I ROBE NAJSAVJESNIJE I NAJJEFTINIJE.

Prva hrvatska štedionica

Osnovana godine 1846.

Dionička glavnica: K 10,000.000.— - u Zagrebu. - Pričuve: K 17,000.000.—

OODRUŽNICE: Bjelovar, Brod n/S., Cirkvenica, Delnice, Karlovac, Kraljevica, Novi, Osijek gornji grad, Požega, Rijeka, Senj, Sisak, Sv. Ivan Zelina, Varaždin, Velika gorica, Vinkovci, Virovitica, Vukovar, Zemun.
ISPOSTAVE: Požega, Osijek donji grad, Vinica.

Prima uloške na knjižice i na tekući račun.
Eskomptira mjenice i devize.

Prima na inkaso tu- i inozemne mjenice.

Podijeljuje hipotekarne zajmove na kuće i na nekretnine.

Izdaje 4½%-tne založnice
koje imadu oprost od poreza, pupilarnu sigurnost i jamčevnu sigurnost.

Mjenjačnica

Prve hrvatske štedionice, Ilica 5.

Prodaje i kupuje sve vrsti srećaka, vrijednosnih papira, zlatnog, srebrenog te papirnatog novca, unovčuje kupone besplatno. Obavlja burzovne naloge. Izdaje čekove i kreditna pisma, te obavlja isplate na temelju i akreditiva na sva tu- i inozemna mjesta vrlo kulantno.

Prodaje sve vrsti srećaka na obročno otplaćivanje najkulantnije. Izdaje promese na sve vrsti srećaka. Preuzima reviziju srećaka i vrijednosnih papira besplatno. Osigurava srećke proti gubitku u tečaju. — Preuzima u pohranu vrijednosne papire. Iznajmljuje pojedine pretince Safe-pohrane.

Glavna kolektura kr. povl. razredne lutrije.
Prodaja srećaka kr. držav. lutrije.

Hrv. sveobća kreditna banka

dioničarsko društvo

u ZAGREBU, Ilica 25, i podružnica u Karlovcu

Uloške

preuzimje uz najpovoljnije ukamaćenje na uložne knjižice ili na tekući račun, te ih bez obzira na postojeće ili buduće ustanove moratorija isplaćuje.

Svi u bankovnu struku zasjecajući poslovi obavljaju se najkulantnije.

Posebno odijelenje za prodaju sladora

Zagreb, tel. br. 621, 7371 1590.

Karlovac, telefon br. 79

Utemeljena god. 1868. Utemeljena god. 1868.

HRVATSKA ESKOMPTNA BANKA

Ilica broj 3. ZAGREB Ilica broj 3.

Dionička glavnica 13·4 milijuna kruna.
Pričuve 5,6 milijuna kruna.

Bankovni odjel.

Eskomptira mjenice i devize.
Prima novac na ukamaćenje na uložne knjižice, doznačnice ili tekući račun, te doznačuje isplaćivanja na sva tržišta tu i inozemstva.
Izdaje kreditna pisma na tu i inozemstvo.

Preuzima u pohranu vrijednosne papire i stavlja strankama na uporabu posebno uredjene blagajne (Safe-Depot) pod ključem same stranke i sa zatvorom zavoda uz umjerenu pristojbu.

Odio za šumske poslove.

Podržaje vlastite pilane za proizvodnju svih vrsti hrastove i bukove rezane gradje.
Podržaje ljuštionu za proizvodnju paccona.

Proizvodnja exportne sklade i drva za gorenje na veliko i t. d.
Financira šumske po love.

Mjenjačnica.

Kupuje i prodaje vrijednosne papire.
Kupuje i prodaje inozemni kovani i papirni novac.
Isplaćuje predujmove na zalog vrijednosnih papira.
Unovčuje kupone te izžrebane papire i srećke.
Prodaje na obročnu otplatu srećke svake vrsti po jedan ili po više komada prema izboru kupca s bezodvlačnim pravom igre.
Prodaje vlastite 4½% založnice koje su pupilarno sigurne, sposobne za svake vrsti jamčevine, kao i za vojno-ženidbene jamčevine, te su vrlo podesne za koristonosno ulaganje prištednja. Obavlja besplatno evidencu žrebanja srećaka i drugih žrebanju podvrženih papira.

Hipotekarni odjel.

Podjeljuje na zemljišni posjed, a u većim gradovima i na najamne kuće Hipotekarne zajmove na amortizaciju.

Podjeljuje na temelju grad. nacrta i troš. u većim gradovima Amortizacione zajmove kao gradjevne vjeresije.

Podružnice: u Osijeku, u Vinkovcima i Petrinji.
Javno skladište: u Zagrebu.

Izdavatelj i odgovorni urednik S. Spitzer. — Uredjuje: Uredjivački odbor. Tisak tiskare »Merkur«, Ilica 33.